

- מסורת הש"ס
- א. יומא ב.א. סוכה כד.א.
- ב. תיב יקרא דבורא
- נדבבה פי"א.
- ג. ירושלמי יומא פי"א תיא.
- ד. פרה פי"ב מ"ג.

גרסות
דכוּלי עלמא בתי: כיון דכוּלי עלמא.

שר' יהודה בא להחמיר ולומר שאינו עובד כל היום, אף שהדבר מותר לו מן התורה גזירה שמא ישכח ויאכל מן הקדשים שאסורים לו באכילה. אמר ליה [לן] רב אדא בר אבהו לרבא: ומי [והאם] גזר ר' יהודה שמא יאכל? והתנן [והרי שנינו במשנתנו]: ר' יהודה אומר: אף אשה אחת מתקנין לו, שמא תמות אשתו. ואי מייתא [ואם מתה] אשתו בכל זאת עביד [עובד] [עובד] הוא את הכבוד במקדש, ולא גזר ר' יהודה שמא יאכל, והרי זה בניגוד לפירוש שגזר ר' יהודה שאין כהן גדול עובד ביום אגנינותו! אמר ליה [לן] רבא: הכי השתא [כיצד אתה משהו]?! התם [שם] במשנה כיון שיום הכפורים הוא, דכוּלי עלמא לא קא אכלי [שהכל אינם אוכלים]. הוא נמי לא אתי למיכל [הוא גם כן לא יבוא לאכול]. אבל הכא, דכוּלי עלמא אכלי [כאן] בשאר ימות השנה, שכל העולם אוכלים! — הוא נמי אתי למיכל [גם כן יבוא לאכול] ולכן יש מקום לגזור. מצד אחר שואלים על קושיה זו: וכי האי גוונא מי חיילא עליה [ובאופן כזה האם חלה עליו חובת] אגנינות? והא מיגרשא [והרי היא מגורשת] שהרי הסברנו שלשיטת ר' יהודה צריך לגרש אותה על תנאי, ואם כן נמצא שאינה עוד אשתו. ואין כאן אגנינות לפי הדין! ומשיבים: נהי [אם איננו] שהאגנינות לא חייל עליה [אין חלה עליו]. מכל מקום אטרודי מי לא מיטריד [האם איננו טרוד] ומצטער על מות אשתו? והיה מן הראוי לאסור עליו לעסוק בעבודה לדעת ר' יהודה.

א משנה כל שבעת הימים שפורש
הגדול לפני יום הכיפורים הוא זורק את הדם של קרבנות התמיד, ומקטיר את הקטורת, ומיטיב [מדקדק] את אפר הנרות שבמנוחה, ומקריב את הראש ואת הרגל של קרבן התמיד, כדי להתרגל בכל סדרי העבודה שהוא צריך לעשותם ביום הכיפורים. ושאר כל הימים בשנה אם רצה להקריב כל קרבן שירצה — מקריב, שכהן גדול מקריב חלק בראש שיכול ליטול מן הקרבנות כל מנה שירצה בה.

ב גמרא שואלים: מאן [מי] הוא תנא זה ששנה משנה זו? אמר רב חסדא משנה זו היא שלא כשיטת ר' עקיבא היא. דאי [שאם] כשיטת ר' עקיבא היא, הא [הרי] אמר ר' עקיבא: טהור שנפלה עליו הזאה של מי חטאת (של פרה אדומה) טמאתה הזאה זו, כפי הכלל, שמי חטאת כשם שמטהרים את הטמאים, כך מטמאים הם את הטהורים, ואם כן היכי עביד [כיצד יכול הוא לעשות] עבודה והרי כפי שאמרנו מיום עליו בכל יום מי חטאת, והזאה זו אינה לטהור מטומאת ודאי אלא מספק, ויש לחשוש שמא טהור היה, וממילא הזאה זו היא שמתמאת! דתניא [שכן שנינו בכריתות]: נאמר: "והזהו הטהור על הטמא" (במדבר יט, יט) שיש בכך הדגשה יתירה, לומר: אם מזה הוא על הטמא — הרי הוא טהור, אך אם אינו מזה על טמא כי אם על הטהור — הרי הוא טמא, אלו דברי ר' עקיבא. והכמיה אומרים: אין הדברים הללו "על הטמא" אמורין אלא ללמדנו שאין קרייה הזאה אלא בדברים המקבילים טומאה, אבל אם היה על דבר שאינו מקבל טומאה כלל — אינה קרייה הזאה. ומאי [מה] היא המשמעות ההלכתית של הדבר — כדתנן [כפי שנינו במשנה]: נתכוון להזות על הבהמה והזאת על האדם, ונודמן שהזוהו על האדם הטמא, אם יש באזוב שאריות מהמים — ישנה ויהוה על האדם ויטהרו, שמתוך שהוא בסופו של דבר על האדם שהוא דבר המקבל טומאה, הרי שבכך לא נפסלו המים כדון מים שנעשו בהם מלאכה ואלו שנתרו באזוב ראויה לזוהו על האדם מחודשת. מנה שירצה בה.

לומר שאינו עובד כל היום — עד הלילה, אצל גלילה, אצל אסור גלילה אס נא להקטיר מלגס ואימונים — יקטיר, גזירה שמא יאכל — כל היום אסור גלילה קדשים מן המורה, אצל גלילות הלילה, משקנך המת ביום — אינה מדכמי מורה אלא מדכמי סופרים, והכי שמעינן ליה לרי' יהודה נמשכת וזמיה (טג, טג), והכי קאמר ר' יהודה: כל היום הוא גלילות ולא יקריב. והא מיגרשא — דכי חוקימנא דחי חיי לה דמנה קייס ועייל גמס הכנסת, ומשוי ליה גליטא דהיא דמנה, גיטא למפרע. מי לא מיטריד — ובקדשים צענין שמהה וגדולה, דכתיב (מגדבר יח) "לך נחמתי למשחה" — דכך שהמלכים אוליס (מולין קלג).

משנה
הוא זורק את הדם — רגיל ומוזמן צעודת יום הכפורים. ומטיב את הנרות — מדגן מן אפר הפחיתות שבו, וכן לא יום ויום מטיבין צנןק שנאמר "צנןק צנןק צנןק" חמ"ט חמ"ט חמ"ט, וכל יום מקטירין קטורת צהילה, פרט בשמירת ופסל צן טעריס. ושאר כל הימים אם רצה — להקטיר ולהקריב חט על קרבן שירצה — מקריב, ואין המשמר יכול לעכב על ידו. מקריב חלק בראש — ראש הוא להקטיר ולהקריב כל חלק שיצא. ונוטל חלק — בחלוקת אכילת קדשים. בראש — מנה יפה שיבחר לו.

גמרא רבי עקיבא — לקמן נשמעתי, היכי עביד עבודה — כל שצעה, הרי מין עליו. על הטמא טהור ועל הטהור טמא — אם היה על הטמא — נעשה טהור, ואם היה על הטהור — נעשה טמא, וליף טעמא מעל הטמא ימירא, כדתפרש לקמן. והכמיה אומרים — על הטמא לדרשא חמא, לומר שאין דברי הטהור אמורים אלא בדברים המקבילים טומאה, אצל דברים שאין מקבילים טומאה — אין הטהור הניחם עליהן קרייה הטהור, ופקסלי שטייטיס שיש גלוזא — שרי פסולי הן, ואין להכשירן להזות. כדתנן נתכוון וכו' אם יש באזוב ישנה — כלומר: ראויין השייכים לזוהו על האדם שישנה ויהוה על האדם ויטהרו, וזוהו ואין לך לומר ולהטיל.

ב גמרא שואלים: מאן [מי] הוא תנא זה ששנה משנה זו? אמר רב חסדא משנה זו היא שלא כשיטת ר' עקיבא היא. דאי [שאם] כשיטת ר' עקיבא היא, הא [הרי] אמר ר' עקיבא: טהור שנפלה עליו הזאה של מי חטאת (של פרה אדומה) טמאתה הזאה זו, כפי הכלל, שמי חטאת כשם שמטהרים את הטמאים, כך מטמאים הם את הטהורים, ואם כן היכי עביד [כיצד יכול הוא לעשות] עבודה והרי כפי שאמרנו מיום עליו בכל יום מי חטאת, והזאה זו אינה לטהור מטומאת ודאי אלא מספק, ויש לחשוש שמא טהור היה, וממילא הזאה זו היא שמתמאת! דתניא [שכן שנינו בכריתות]: נאמר: "והזהו הטהור על הטמא" (במדבר יט, יט) שיש בכך הדגשה יתירה, לומר: אם מזה הוא על הטמא — הרי הוא טהור, אך אם אינו מזה על טמא כי אם על הטהור — הרי הוא טמא, אלו דברי ר' עקיבא. והכמיה אומרים: אין הדברים הללו "על הטמא" אמורין אלא ללמדנו שאין קרייה הזאה אלא בדברים המקבילים טומאה, אבל אם היה על דבר שאינו מקבל טומאה כלל — אינה קרייה הזאה. ומאי [מה] היא המשמעות ההלכתית של הדבר — כדתנן [כפי שנינו במשנה]: נתכוון להזות על הבהמה והזאת על האדם, ונודמן שהזוהו על האדם הטמא, אם יש באזוב שאריות מהמים — ישנה ויהוה על האדם ויטהרו, שמתוך שהוא בסופו של דבר על האדם שהוא דבר המקבל טומאה, הרי שבכך לא נפסלו המים כדון מים שנעשו בהם מלאכה ואלו שנתרו באזוב ראויה לזוהו על האדם מחודשת. מנה שירצה בה.

עיונים
מי גזר שמא יאכל והקשה המניא: אם בכלל חוששים לכך, אם כן היה לחשוש לכל עבודת יום הכיפורים שמא ישכח ויאכל! והירץ בפנים שנות, אם משום שאין מילים חשש כגון זה, שכן על ידי חשש זה נמצאים מבטלים כל עבודת יום הכיפורים (רי"צ חיות), או משום שבעצם אין לחשוש לאכילה שהרי אין שם כמעט קרבנות הנאכלים (ראה מצפה איתן), או שיש חשש חמור באכילות מבוים הכיפורים, כי לאכל האיסור לאכול מן הקדשים חל על כוית, ולגבי יום הכיפורים בככותבת בלבד (אהל משה).

את הראש ואת הרגל לפי שבסידור הנתיים של קרבן התמיד, נתח ראשון הוא ראש ורגל, וראוי לכבד את הכהן הגדול שהוא יטול חלקו בראש (מלאיש).

נתכוון לזוהו וכו' בסוגיה זו יש שתי נסחות סותרות, כי יש גם נוסח אחר שלפיו: נתכוון להזות על הבהמה והזוהו על האדם — ישנה, ולחפר לא ישנה. (ראה בריח ובריח למס' פרה.) אף בפירוש "ישנה" יש שתי דעות, רוב המפרשים סבורים כי "ישנה" פירושו שזוהו שנית מן המים שנשארו. ואילו המאירי מפרש: "ישנה" — יטבול שנית את האזוב במים, ולא יזה מן המים שנשארו. ואף יש חילוקי דעות בטעם הדברים. לדעת רש"י כיון שזוהו על הבהמה הרי זה כעשה מלאכה במי חטאת ועל ידי כך נפסלו המים במלאכה, מה שאין כן בשזוהו על אדם. ולרוב החיטות (תוספות). פיה"מ לרמב"ם. תר"י ועוד) אין הדבר תלוי במלאכה אלא בגזירה מיוחדת שזוהו הוא על הראוי לקבל הזאה, ואם לא — הייתי פסולה ופסולת. אכן, לפי שני הגרסות נחלקי הדעות אם קובעים זאת

לא ישנה – דנפקלו במלכא דהואה של דהמה אין [סס] הווא עליה, והווי לכו כמים שנעשים כן מלכא. למה טהור – דלויש הכי: "והוא הטורח", קף לחרט שהו קרלו טהור. הניחא למאן דאמר כו' – פלוגמא היא מנחמיה. אגבא (פ. 6). אגבא – שהו מטעל רלשי נגעולי אוז טו, לריכה שיעור.

תוספות

למה מוזין עליו טהור ונוגע טמא – תימא: מוזין עליו אינו טהור עד שיטבול, ועבר שמשו יטהר. ואם כן למאי הוה נוגע טמא טפי ממוזין עליו? ויש לומר דהכי קאמר: מוזין עליו – ההוא גורמת לו טהרה, ונוגע מי חטאת גורמין לו טומאה. אי נמי יש לומר: מוזין עליו טהור – היינו טהור שפגלו עליו הווא, דהוי טהור לגמרי. **מאי** מזה נושא – ואם תאמר: ומאן ליה לגמרא למעק קרא ממשמעותיה, לומר דמזה טהור מזה דקרא היינו נושא? אימר: מזה ממש! יש לומר: מדכתיב "והוה הטהור" אלמא דהמזה טהור. ואף על גב דדרשינן מיניה טהור מכלל שהוא טמא – לימד על טבול יום שהוא כשר בפרה: יש לומר: תרתי שמע מינה.

אלא מאי מזה נושא – והא קא משמע לן: דעד דדרי כשיעור הווא. תימא ל: אם כן מאי טעמא דדר ביה ממאי דאמר מאי מזה – נוגע, אי משום דקשיא ליה והכתיב נוגע והכתיב מזה, ועוד מזה בעי כיבוש נוגע לא בעי כיבוש. לימא: הא דכתב נוגע ולא כתב ביה כיבוש – היינו כי לא נוגע כשיעור הווא, ומזה דבעי כיבוש – היינו כי נגע כשיעור הווא! ואין לתרץ דמשום הכי לא מוקמינן ליה בנוגע וכדפריש משום כשיעור, מדכתיב "והנוגע ביה הנהיט" ולא כתב ביה כיבוש, ומי הנדה משמע מים הראוין להוות, שיש בהן כשיעור. דהא ודאי ליתא, דמי הנדה לא משמע הכי. דאי לא תימא הכי – אם כן כי פריך וכתוב נושא, מאי קא משני הא קמשמע לן עד דדרי כשיעור הווא: אכתי תיקשי לן: ליכתוב והנושא מי נדה יכבס בגדיו, דמי הנדה משמע שיש בהן כדי הוייה, ועוד: אי מי הנדה משמע דוקא שיש בהן כדי הוייה, אם כן אין בהן כדי הוייה לא יטמא במוגע כלל, והא ליתא, דבריש מסכת כלים משמע דמטמו במגע. דתנן תהם: אבות הטומאות השרץ וכו', עד ומי חטאת שאין בהן כדי הוייה – הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע, ואין מטמאין במשא. ואין לתרץ דהכי קאמר: מאי מזה – נושא, אף נושא, והוא הדין במגע, דשקולין הן והי מניייהו מפתק. דאם כן, מאי פריך ולכתוב נושא? לישני אי הוה כתב נושא – אלא אמיתא דוקא במשא ולא במגע, להכי כתב מזה דהשתא אתי תרוייהו. ועוד: הלשון אינו משמע כן, דקאמר עד דדרי כשיעור הווא ולא קאמר עד דנוגע כשיעור הווא לענין כיבוש בגדים. ונראה לפרש: דלהכי לא אוקמא במגע לענין כיבוש, דאם כן הוה משמע במגע לענין כיבוש ובמשא טהור גמור, והא לא אשכחן טומאה דלא מטמא אלא במגע לענין כיבוש ובמשא טהורה. אף על גב דשרץ מטמא במגע ולא במשא – מכל מקום לא בעי כיבוש, להכי אוקמי במשא, דבמשא בעי כיבוש ובמגע לא בעי כיבוש, דאשכחן טומאה כיצא בה, דנבילה מטמא אדם ולא בעי כיבוש ובמשא בעי כיבוש. אי נמי נראה לפרש: דמי הנדה משמע הכי ומשמע הכי, בין יש בהן כשיעור בין אין בהן כשיעור, ולהכי לא מצי לאוקמא במגע, דהא כתיב והנוגע במי הנדה יטמא, ומשמע אפילו כשיעור, יטמא גרידא – טומאה קלה, בלא כיבוש בגדים. והשתא נמי ניחא הא דקאמר עד דדרי כשיעור הווא, דהא דהי כתב "והנושא מי הנדה יכבס בגדיו" – הוה אמינא ביש אין בהן כשיעור בין אין בהן.

אלום אם נתכוון להוות על האדם הוזה על הבהמה, אם יש באזוב עוד – לא ישנה, כיון שהווא הראשונה לא היתה ראויה, שררי הויה על דבר שאינו מקבל טומאה, ובשל כך נפסלו המים שבאזוב שררי הם כאלו נעשתה בהם מלאכה ופסולים להווא מחודשת. ומעתה באים לברר את יסודות המחלוקת. **מאי טעמא?** [מה טעמא] של ר' עקיבא? ומסבירים: **נכתוב רחמנא** [שכתוב] [התורה] במקום "והוה הטהור על הטמא" רק "והוה הטהר עליו" שהרי טמא מוכרח קודם לכן, ואם כן מאי [מה] הדגשת הכתוב באומר "על הטמא" – שמע מינה [למד] [מכאן] שאם מזה על הטמא – הריהו טהור, ואם מזה על הטהור – הריהו טמא. ורובן [וחכמים] סבורים: האי [ביטוי] [ה] לדברים המקבלין טומאה הוה דאתא [שבא] כפי שפירשו. אבל הכא [כאן], במקרה שהווי מי חטאת על הטהור, ברור שלא השתנה דיני כבד הריהו טהור, שכן קל וחומר הוה: אם על הטמא נפלים הם והוה טהור, אם נפלו על הטהור לא כל שכן שלא טימאנוהו! ושואלים: ור' עקיבא מה משיב הוא לקל וחומר זה? – היינו דקאמר [והו] שאמר [שלמה המלך אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני] [קהלת ז, כג] וכוונת הדברים לפי המסורת, שנכתובין שלמה לומר שאף הוא בחכמתו לא הבין את טעם ההלכה שהווא מי חטאת המטהרת את הטמאים היא אשר מטמאה את הטהורים, ושואלים: ורובן [וחכמים] כיצד מבינים הם את תמיהתו של שלמה? ומסבירים כי הם מפרשים תמיהה זו לגבי דין אחר, כי האיש המזה את מי החטאת או זה שמוזין עליו – טהור, אבל הנוגע בהן בלא הויה – טמא. ושואלים: וכי המזה טהור? והכתיב [והרי כתוב] בתורה במפורש: "ומזה מי הנדה יכבס בגדיו והנוגע במי הנדה עד הערב" (במדבר יט, כא). ומשיבים: **מאי** [מה פירוש] "מזה" בכתוב זה – נוגע. ומקשים: והכתיב [והרי כתוב] בפסוק לחוד "מזה", והא כתיב [והרי כתוב] בפסוק לחוד "נוגע", וברור אם כן שמוזה אינו נוגע! ועוד, מזה בעי [צריך] כיבוש בגדים שמשמע שטומאתו חמורה יותר, ואילו נוגע לא בעי [צריך] כיבוש חכמים: **מאי** [מה פירוש] של "מזה" – נושא מי הנדה. ושואלים: אם כן נכתוב רחמנא [שכתוב] [התורה] בפירוש "נושא", **מאי טעמא כתיב** [מה טעם כתוב] "מזה" ולא נושא? ומסבירים: הא קא משמע לן [דבר] זה השמיע לנן על ידי שינוי לשון זה דבעינן [נצרכים] אנו שיהיה במים שהוא נושא כדי שיעור הווא ואם אין בהם כדי שיעור זה – אין הנושא אותם מיטמא. ושואלים: הניחא למאן דאמר [דבר] זה נוח לדעת מי שאומר [הווא] הווא צריכה שיעור מסוים של מים, ואם כן קיים מושג של "שיעור הווא", אלא למאן דאמר [לשיטת] מי שאומר [כי הווא אין צריכה שיעור מים] שיעור מים? ויש לומר, שלפי אלה אמורים כשהיו מי חטאת אגבא דגברא [על גבו של האדם] הטמא, שלהווא זו אין צורך בשיעור מסוים, ובכל שיעור שהוא, הריהו נטהר **אבל במנא** [בכלי] עצמו שבו טובלים את האזוב להווא – צריכה שתהיה בו שיעור מסוים לכל הדיעות. דתנן [שכן] שינונו במשחן: **כמה יהא בהן** במי החטאת ויהא בהן כדי הווא – כדי שיטבול

מסורת הש"ס
 ה. נדה ט.א.
 ו. ראה ספרי חוקת קצט.
 ז. ובהים ה.א. צ.א. דה ט.א.
 ח. פרה פייב מ"ה.
 ירושלמי שבת פ"ח ה"ג.

גרסות
 כמה יהא כאן ויהא בכתיב:
 כמה יהא כתיב ויהא בהן.

אורה ההלכה

נוגע במי חטאת הנוגע במי חטאת שלא לצורך הווא – טמא טומאת ערב, ואינו מטמא בגדים. (רמב"ם שם פ"ז ה"א.)
נושא מי חטאת הנושא מי חטאת שלא לצורך – טמא ומטמא בגדים. (שם.)
שיעור הווא אין מי החטאת מטמאים את הנוגע והנושא אותם אלא אם היה בהם כשיעור, ושיעורם – כדי שיטבול ראשי גבעולי האיוב במים. (רמב"ם שם.)
אין שיעור להויה אין שיעור למי החטאת בהוייתם, ואפילו נגע בטמא כלשהו מן המים – נטהר. (רמב"ם שם פ"י ה"ח.)

עיונים

טהור שחוו עליו והקשו: הלא אף לעדת חכמים, כיון שהיו עליו הריהו בנושא מי חטאת או כנוגע בהם, וטמא מחמת טעם זה! והרינו שאין דרך גניעה בכך, או שביין שהו עליו מן המים נפסלו המים על ידי הווא שלא לצורך ושוב אינם מטמאים (תוספות ר"י הלכן).
מאי מזה – נוגע והראש הוסיף שנראה כי פירשו חכמים "מזה" זה לא במשמעות הרגילה אלא כשם עצם מופשט, ומובט "הווא", והביא ראיות לקיום צורה כעין זו. וכבר שאלו התוספות. מודע אומרים חכמים שהמזה טהור, שהוא בניגוד למשמעות הכתובה; והסבירו שכן שנאמר "והוה הטהור על הטמא" משמע מכאן שהוא נשאר טהור אף לאחר ההויה, ואינו נטמא על ידה (תהרא"ש, וראה בתוספות).

מסורת הש"ס
 א. יומא י"ט, ירושלמי
 יומא פ"ח ה"א.
 ב. ראה ירושלמי יומא פ"ב ה"ב.
 ג. תמיד ל"ב.
 ד. ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א.

גרסות

הערב השמש בכת"י: הערב שמש.

אישים

ר' שמעון איש המצפה
 חכם זה לא נזכר במקורות אלא מטעם יודעים אנו כי חי בימי רבן גמליאל הזקן, כשהיה בית המקדש קיים. ולפי הנראה מן הנמרא כאן הוא היה האיש אשר קבע וסידר את המשניות הבסיסיות למסכת אהת ממסכתות המשנה, אשר החכמים מאוחרים רק הוסיפו וערכו אותה.

ראשי גבעולין ויה משמע שיש שיעור מסויים כדי הזאה. אב"י אמר: אפילו תימא [תאמר] כי משנתנו כשיטת ר' עקיבא היא, אפשר ליישבה באופן זה: **דעביד** [שעושה] הכהן הגדול עבודה כוליה יומא [כל היום] בשבעת הימים הללו, ולפניא מרו עליה [ולפנות ערב מיום עליה] את מי החטאת, ואף אם היה אכן טהור ובהזאה זו הוא נטמא, עדיין יכול הוא לטבול מיד **ועביד** [ועושה] הערב השמש, וכשמגיע הלילה הרי הוא שוב טהור גמור, וראוי לעבודה למחר.

א שנינו במשנה כי באותם שבעה ימים היה הכהן הגדול מקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות. ומעירים: אלמא [מכאן] שקטורת מקטירים ברישא [בראש, תחילה] והדר [ורק אחו כן] מטיבים את הנרות. ורמינהו [ומשליכים, מקשים] על כך מקורו אחר: ששנינו במסכת תמיד בסדר הזוכים בפייס לעבודות הבוקר במקדש, שבראשונה עסק במי שזכה בדישון מזבח הפנימי לנקותו מן האפר, ולאחריו במי שזכה במנוחה להטיב את נרותיה, ורק לאחר מכן עסק במי שזכה בהקטרת הקטורת. ולפי סדר זה משמע שהטבת נרות המנוחה קודמת להקטרת הקטורת! אמר רב הונא: מאן תנא [מיהו ששנה] את מסכת תמיד – ר' שמעון איש המצפה הוא דעתו שונה מדעת החכם ששנה את משנתנו. על דברי רב הונא שמסכת תמיד היא לשיטת ר' שמעון איש המצפה מקשים: והא איפכא שמעינן ליה [והרי היפך הדברים שמענו אותן] אומר, דתנן [שכן שנינו במשנה] במסכת תמיד: **שהכהן הורק את דם התמיד בא לו לקרן** (פינה) מזרחית צפונית של המזבח ונותן הזאה אחת מזרחה צפונה, ומשם הולך לקרן מערבית דרומית ונותן זמזה בשנית מערבה דרומה. ותני עלה [ושנויה] תוספתא עליה [על משנה זו, האומרת: כי ר' שמעון איש המצפה משנה בתמיד, שלדעתו בקרבן התמיד אין מים כמו בשאר קרבן עולה אלא מתחילה בא לקרן מזרחית צפונית ונותן הזאה אחת מזרחה צפונה, ואילו בקרן מערבית דרומית איננו מזה על הקרן הזאה אחת. אלא נותן הזאה אחת של דם מערבה, ואחר כך נותן הזאה אחת דרומה. ומתוך שר' שמעון איש המצפה חלוק בענין זה דווקא, ברור הדבר כי מסכת תמיד עצמה אינה כשיטתו! אלא את הסתירה בין משנתנו ומסכת תמיד יש ליישב אחרת; אמר ר' יוחנן: מאן [מיהו] התנא ששנה סדר יומא [יום הכיפורים], כלומר: את מסכת יומא – ר' שמעון איש המצפה הוא. וחכמים החולקים עליו מפורשת דעתם במסכת תמיד. ומעירים עוד: ורמי [ומשליכים, ומראים סתירה] מסדר יומא [יום הכיפורים] במקום אחד ממקום אחר בסדר יומא [יום הכיפורים].

שיטביל ראשי גבעולין ויה – כלומר: כדי שיעילם כהן טבילה היא זה להחיו ממנה. כל מי שזכה בו' – שלש משניות הן בסדר התמיד, קדויות זו אמר זו סדר עבודתו: מי שזכה לפייס בדישון מזבח הפנימי נוטל את העיני בו, ומפרש משה המורה נוטל את הטהור וטוהר וטוהר מי שזכה בקטורת, ומפרש הלכותיו, אלמא: כך סדרן. מאן תנא תמיד רבי שמעון איש המצפה הוא – דשמעינן ליה דברייהו דאריי דהלכות סדר התמיד. והא איפכא שמעינן ליה – דבר פלוגתייהו הוא, הוא – דשמעינן ליה דפליג אסתמיה דמסכת תמיד, ולא מיומקמי אסתמיה דתמיד כוונתו. דתנן – במסכת תמיד: על לו כהן הורק את הדם לקרן מזרחית לפי שזכה מזה נוטל ראשונה ומזרחית לפי שזכה מזה נוטל ראשונה ונותן מזרחה דרומה שהעולה טעונה שמי מתנות שהן ארבע בשתי קרנות, זו כנגד אלכסוניה של זו, כדי שיהא מן הדם פלוגתא דרומה שהעולה טעונה מתנות, ולקמיה (ג,ג) מפרש מלי שגא הני תרתי קרנות. ותני עלה רבי שמעון איש המצפה משנה בתמיד – במתן דם התמיד ממתן דמי כל שאר עולות, למת ממנו מתנה ראשונה אחת שהיא שמים כמו שאמרנו כמין גאס יומיה, ושניה שמים שהן שמים, להפסיקה ולמת מערבה תמילה ואחר כך דרומה, כדן צילמה שהיא מקוף וצא מן המערה לדרום, וכשמגיע לקרן נותן שמי מתנות צפיוק, וטעמה מפרש לקמיה (טו,ל). מאן תנא סדר יומא – מלן תנא לסדר תמיד דהך מסכת דמייירי בסדר יום הכפורים, דפליג אמשינות דסדר התמיד – רבי שמעון איש המצפה הוא, דשמעינן ליה דפליג אסתמיה דתמיד.

תוספות

ורמינהו מי שזכה בדישון מזבח הפנימי ומי שזכה במנוחה וכו' – לא הוה צריך לאתויי מי שזכה בדישון הפנימי אלא מי שזכה במנוחה וקטורת, כי היכי דלא מייתי הכא מי שזכה לתרום מזבח החיצוני ומי שזכה באברים דקתני התם. אלא נקט חזא דלעיל מיניה, דהיינו דישון מזבח הפנימי ששנית בסמוך להם, לאשמועינן דמי שזכה במנוחה ובקטורת דבבקר איירי, דדישון מזבח הפנימי אינו אלא בבקר. ומתנייתין דהכא נמי בבקר איירי. והכי נמי הוה מצי לאקשווי דבמתניתין קתני זריקת דם תמיד ברישא, ובמסכת תמיד (ל,ב) קתני ברישא: מי שזכה בדישון מזבח הפנימי, והדר מי שזכה במנוחה, והדר קתני שחיתת התמיד וקבלת דמו וזריקתו, והדר העלאת אברים לכבש, והדר קטורת והדר הקטרת אברים והעלאתן מכבש למזבח. וכי משני רבי שמעון איש המצפה היא – אז הכל מתורץ, ומנרות דקתני התם ברישא פריך.

מאן תנא תמיד רבי שמעון איש המצפה היא – רב הונא קיבל דרבי שמעון איש המצפה ורבנן פליגי בסדר העבודה, אבל לא ידע היכי סבירא ליה.

עיונים

הטבת הנרות המפורשים והפוסקים נחלקו אם בסדר הטבה זו נכלל רק דישון הנרות, כלומר הזאת האפר השרוף של הפתילות וניקוי הנרות (כלי הקיבול לשמן). או שחלק מן העבודה (ואולי אף עיקר הטבת הנרות. ראה ברמב"ן ע"ה"ת) הוא הדלקת הנרות בשנאר בהם שמן עד לסוף היום, כדי שיהיו מוכנים להדלקה של מצוה בערב.
מאן תנא תמיד והקשו בתורי על רב הונא: וכי מה עלתה על דעתו לומר שמסכת תמיד כר' שמעון איש המצפה, כפי שהוא הבין הדברים. וישבו (וראה תוספת ד"ה מאן): שידע היה לרב הונא שר' שמעון איש המצפה קשור בעניני מסכת תמיד, אלא שלא היה ברור היטב הדבר עד שגדעה הברייתא המפורשת שסדר תמיד אינו כשיטתו.

אכן לטף הדבר כבר מצאנו כי פעמים שרובה של מסכת נאמר לשיטת חכם אחר, אבל יש בה כמה דברים שנסתמו שלא כשיטתו (וראה ברי"ה לבן).

אורה ההלכה

זריקת דם התמיד זריקת דם התמיד על המזבח – בורקת דם העולה, שלוקח הכהן זרוק מן המוקד על שמי זווית המזבח באלכסון על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית ומתכוון שיהא הדם מקוף את המזבח משני צדי ההיות. וכדברי תנא קמא כאן. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעשה הקרבנות פ"ה ד"ו).

הפייס השני – צפיקין ולקמן (כה), איירי בעדר ארבע פייסות שהיו שס נבל יוס, וקמי נאסיפמ קינצן פייס שני היו מפייסין שלש עשרה עמודות. מי שחוט ומי זורק – אם דמו, ומי מדשן מונח הפנימי, ומי מעלה אכרי ממיד לכבש וסודרין וזמן עליו, ואחר כך מעלן משס למונח. משס "כרזב עס הדרת מלך", ומונח והלך שלש עשרה, ומתפרדן וחורין ונאספין לאחר שעה, ומכריזין לפייס שלישי, כלומר: נאסיפיה שלשית, ולקמן (כז), מפסח למה מתפרדן וחורין ונאספין – כדי ששהה הרגש קול בעורה, שנאמר (תהלים נה) "צבית אלהים נהלך ברגש".

הדשים – כהניס שלש הקטירו קטרת מימיהם יתקבלו כולן לנאן לגורל הקטרת. אבל לא ישנים, דלמחר לקמן (כח): מעולס לא שנה זה אדם, לפי שהיה מעשרת, שנאמר "שימו קטורה נאסף" (דברים לג) וכתיב בתרי"ה "בגך ה' חילו", מכל מקום שמשעין מינה הטעם הנרות קודמת לקטורת. כאן בהטבת שתי נרות וכו' – לקמן צפיק שלישי (לג), אמרינן שמפסיק צעטת הנרות, משהטיב חמש פוסק, וממעתה עד שנעשה עבודה אחרת צמיח, וחור ומטיב שמים, ופליגא אבא שאול ורענן, איכא למאן דלמחר נקטורת מפסיק לה, ואיכא למאן דלמחר נקטורת הממיד וזיקת דמי מפסיק לה, ולקמן (לג), מפרש טעמא דהפסקה, ותנא דין צפיקא ליה נקטרת מפסיק לה, הלכך הו' דקמתי קטרת צרישא – צעטת שתי נרות קלמך, והו' דמן הטעם צרישא – צעטת חמש ראשונות קלמך. והא אביי – לקמן, צפיק שלישי (לג), מסדר צינרכי סדר מערכה עבודה כל יום ויום. משמיה דגמרא – דמי מקול מכל נני השיצה שקיבלו מנדומיהם. לא ייטיב – שצעת ואחר כך יקטיר, אלא יקטיר צלמנע, ואחר כך יגמור הטעם שמים, והו' ליכא למימר יקטיר תמלה ואחר כך תמול להטיב קלמרי רענן – דהא קיימא לן דבעי הפסקה, וכל עבודת סדורות זו אחר זו על פי הכתובים לקמן נמילתא דלמי, ולי אפשר להקטיר עד לאחר זיקת דם הממיד, ולי אמרת קטרת קודמת לטענת הנרות – אין לך עוד עבודה להפסיקנה. אבא שאול אומר מטיב – אם כולס קודם להקטרת, והפסקה צדס הממיד.

תוספות

אמר אביי לא קשיא כאן בהטבת שתי נרות כו' – מדלא קאמר אלא אמר אביי, מכלל דלא הדר ביה משינויא דשינן ארומיא דמתניתין אההיא דמתניתין דתמיד. וקשיא לן: אמאי לא משני נמי הכי דמתניתין דהכא בשתי נרות, ומתניתין דתמיד בחמש נרות? ונראה לי: דאפילו אי הוי משני הכי, אכתי פליגא אמתניתין, דהתם זריקת דם התמיד בטר דישון מזבח הפנימי והמנורה, והכא קתני זריקה ברישא. להכי צריך לאוקמי כתנאי. והא דלא קתני במתניתין נמי הטבת דמקמי הקטורת – יש לומר: דלא קא חשיב אלא הטבת שתי נרות, שהן גמר העבודה, והטבת חמש נרות לא היה עושה כהן גדול, כדאמר בסמוך: אורויי בעלמא קא מורי.

ההיא לאבא שאול וכו' – לעיל כי קאמר מאן תנא יומא רבי שמעון איש המצפה היא, הוה מצי למימר: מאן תנא תמיד – אבא שאול היא, דפליג אמתניתין דיומא, ומתניתין דיומא כרבנן דפליגי עליה: ויש לומר: דניחא ליה לומר להזכיר שם התנא דמתניתין דהיינו רבי שמעון איש המצפה, ועוד: משום דאשכחן ליה בהדיא דאתא לאיפלוגי אמתניתין דתמיד, דקאמר: רבי שמעון איש המצפה משנה בתמיד.

קייובים

אמר אביי לא קשיא ראה בתוספות שהעירו כי מסגן הדברים בגמרא נראה שאין אביי מציץ פתרון חדש לחלוטין, אלא מקבל את דברי ר' יוחנן ומוסיף ומתקן בהם. וטעם הדבר שבמסכת תמיד ברור שיש שיטה אחרת בסדר הקרבנות, אף לענין שתי נרות, וממילא יוכל לתרץ רק את הסתירה בין המשנה כאן והמשנה בפרק שני (ראה נרות ותורה א"ש).

הטבת חמש נרות כי בתחילה כשהיה בא היה מוצא מספר נרות המנורה שכבו, אבל לפי המסורת לפחות נר אחד (נר מערב) היה דולק, וממילא אותו (ואף נר סמוך לו) לא היה מדליק ולא היה עוסק בהם אלא מטיב את המשת האחרים, ואחר כך חזר לנרות המערביים (ר' אליקים).

כאן בהטבת שתי נרות ושאלו (ראה בתוספות ד"ה אמר אביי): מפני מה מנה במשנתו הטבת שתי נרות שהיא מאוחרת, ולא מנה הטבת חמש נרות שהיא מוקדמת

דתנן [שכן שנינו במשנה] במסכת יומא: פייס השני מבין הארבעה שהיו עושים הכהנים בבית המקדש בכל יום, היה כך: מי שחוט את קרבן התמיד, מי זורק את דמו, מי מדשן את המזבח הפנימי, ומי מדשן את המנורה, ומי מעלה את האבירים של הקרבנות לכבש (השיפוע שבו עולים למזבח). לאחר ששימו את תהליך הפייס השני נפרדו ולאחר מכן התכנסו בחזרה והפיסו פייס השלישי של הכהנים, שבו היו מכריזים: חדשים לקטורת כלומר כהנים שמיהם לא הקטירו קטורת בראו והפיסו (השתתפו בפייס) מי מכס יוכה במצות הקטרת הקטורת. ומכאן ברור כי דישון והטבת המנורה קודמים להקטרת הקטורת, ובניגוד לסדר האמור במשנתנו: אמר אביי: לא קשיא וכן יש ליישב: כאן במשנתנו מדובר בהטבת שתי נרות שאותה עושים אחר הקטורת, וכאן בענין סדר הפייס מדובר בהטבת חמש נרות, שאותה עושים קודם הקטרת הקטורת. שכאשר יבוא הלחן, יש להפסיק בין הטבת חמש הנרות הראשונות להטבת השתיים האחרונות. ומקשים: למימרא [האם לומר] שבקטורת מפסיק להו [מפסיק ביניהן], בין הטבת חמש נרות להטבת שתי נרות? והא [והרי] אביי היה מסדר מונה, את סדר עבודת קרבנות המערכה משמיה דגמרא [בשם המסורת], ובאותה רשימה ברם התמיד מפסיק להו [מפסיק ביניהם] בין הטבת חמש נרות להטבת שתי הנרות וזיקת דם התמיד ולא הקטרת הקטורת! אמרי [אומרים] ומתריצים: לא קשיא [קשה], הריא, אותה דרך של סידור העבודה שאמר אביי בשם המסורת היא כשיטת אבא שאול, ואילו הא [הו] שבסדר שלנו הוא לרבנן [לשיטת חכמים]. דתניא [כפי שאנן שנינו בבבלי] במפורש מחלוקת זו: לא ייטיב את הנרות תחילה ואחר כך יקטיר את הקטורת, אלא יקטיר ואחר כך ייטיב. אבא שאול אומר: מטיב את הנרות בתחילה ואחר כך מקטיר קטורת. ועל פי מחלוקת זו נחברו השנייה בין המקורות השונים. לגופו של אותו ענין שאילם: מאי טעמא [מה טעמו] של אבא שאול? ומשיבים: דכתיב [שכן ואמר]: "בבקר בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה" (שמות ל, ח) משמע: קודם מטיבים את הנרות והדר [ואחר כך] "יקטירנה" את הקטורת. ורבנן [וחכמים] כיצד מפרשים הם פסוק זה? לדעתם מאי קאמר רחמנא [מה אמרה התורה]

מסורת הש"ס
ה. יומא כהא, תמיד ל.א.
ו. יומא ל.ג.א.

גרסות
משמיה דגמרא בכתיב:
משמיה דגמרא.
לא ייטיב את הנרות בכתיב: לא ייטיב.

יותר? ומדברי התוספות ומשאר מקורות אפשר ללמוד כי הטבת חמש נרות אינה סדר עבודה מעכב, כי כשרה אף בור, וממילא לא היה הוכן הגדול פוסק בה (ראה משנת אהרן).

אורה ההלכה
פייס השני פייס השני שעושים במקדש יוצאים בו שלושה עשר כהנים. מי שיצא בפייס הראשון שחט את התמיד של שחר, וחזירו בצידו הוא המקבל את הים וכו'. כסדר הכתוב במשנה, (רמב"ם שם הלכות תמידין פ"ד ה"ז).

הקטרה והטבת קודם נכנס מי שוכה במצוה זו ומקטיר את הקטורת, ואחר כך נכנס זה שוכה בדישון המנורה ומטיב שתי נרות. כרעת הכהנים הרבים, וכמבואר בגמרא כאן, (רמב"ם שם פ"ד ה"ד).